

تغییر اقلیم و کاربری زمین

در منطقه دو تهران

www.ketab.ir

ناصر ولدخانی

سرشناسه	: ولدخانی، ناصر، ۱۳۶۷-
عنوان و نام پدیدآور	: تغییر اقلیم و کاربری زمین در منطقه دو تهران/ ناصر ولدخانی
مشخصات نشر	: تهران: اندیشه عصر، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۳ ص.: مصور (رنگی)، نقشه (رنگی)، جدول: ۵/۱۴ × ۲۱ سم.
شابک	: 978-600-421-442-1
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
پادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۱۷] - ۱۲۲.
موضوع	: تغییرات اقلیمی -- ایران -- نمونه پژوهی -- Iran -- Case studies Climatic changes کاربری زمین -- ایران -- نمونه پژوهی Land use -- Iran -- Case studies
رده بندی کنگره	: QC۹۸۱/۸
رده بندی دیویی	: ۵۷۷/۶۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۴۹۱۵۸۰
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

www.ketab.ir

تغییر اقلیم و کاربری زمین (در منطقه دو تهران)

مؤلف: ناصر ولدخانی

ناشر: اندیشه عصر

ویراستار: سیده طیبه حسینی

طراح جلد: بهاره زندی

-
- چاپ اول: ۱۴۰۰
 - چاپ و صحافی: دیجیتال
 - قطع: رقعی
 - شمارهگان: ۲۰۰ جلد
 - شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۲۱-۴۴۲-۱
 - قیمت: ۸۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار
۱۳	مقدمه
۱۷	بخش اول: معرفی محدوده‌ی مورد مطالعه
۱۹	موقعیت جغرافیایی منطقه دو تهران
۲۱	مفهوم زمین
۲۲	وضعیت زمین‌شناسی
۲۳	وضعیت توپوگرافی
۲۵	لرزه‌خیزی
۲۸	شیب عمومی
۳۰	ویژگی آب‌وهوایی منطقه
۳۱	تأثیر عوامل اقلیمی
۳۵	میزان بارندگی
۳۷	درجه حرارت
۳۷	رطوبت
۳۸	فرایند برنامه‌ریزی کاربری زمین
۳۹	معیارهای مکانی کاربری زمین
۴۳	سراهنای کاربری شهری
۴۴	اراضی کاربری منطقه

۵۱	ویژگی های انسانی و اقتصادی منطقه
۵۱	تاریخچه منطقه
۵۲	خصوصیات جمعیتی
۵۷	ساختار سنی و جنسی جمعیت
۵۷	پیشینه تغییرات محدوده و گسترش کالبدی
۵۸	شاخص اجتماعی - اقتصادی، کالبدی و... معرف منطقه
۶۰	ویژگی کالبدی منطقه
۶۱	بخش دوم کاربری های معارض با اقلیم منطقه
۶۲	سطوح ساخته شده
۶۲	کاربری های مؤثر در شکل گیری جزایر حرارتی (آلودگی حرارتی)
۶۴	کاربری های مؤثر در ایجاد آلودگی صوتی منطقه موردی
۷۰	کاربری های مؤثر در آلودگی خاک
۷۱	کاربری های مؤثر در ایجاد آلودگی آب ها
۷۱	کاربری های مؤثر در ایجاد آلودگی بصری
۷۱	کاربری های مؤثر در آلودگی های الکترومغناطیسی (امواج)
۷۲	ساختمان های بلندمرتبه (برج ها)
۷۲	اراضی رهاشده (معطل)
۷۳	بخش سوم: کاربری های کمک کننده به پایداری اقلیم شهرها
۷۴	فضای سبز
۷۵	فضاهای باز و جمعی
۷۵	تأثیر نوع کاربری با دما در داده های سال ۲۰۰۷ و ۲۰۱۱
۷۶	پوشش گیاهی
۷۸	تأثیر کاربری مسکونی در اقلیم
۸۱	بخش چهارم: ارزیابی کاربری زمین شهری
۸۱	محتوی طرح کاربری زمین
۸۲	طبقه بندی کاربری های شهری

۸۳		کاربری مسکونی
۸۴		کاربری آموزشی
۸۵		کاربری اداری
۸۵		کاربری درمانی
۸۶		کاربری تأسیسات شهری
۸۶		کاربری انتظامی
۸۶		کاربری ورزشی
۸۷		کاربری فضای سبز عمومی
۸۷		کاربری کارگاهی و صنعتی
۸۸		کاربری معابر
۸۸		کاربری فرهنگی-مذهبی
۸۸		کاربری باغات و مزارع
۸۹		ارزیابی کاربری‌های زمین شهری منطقه دو تهران تحت تأثیر شرایط تغییر اقلیم
۹۳		بخش پنجم: نتایج بررسی تغییرات اقلیمی در منطقه دو شهری تهران
۹۳		بررسی رخداد‌های موج گرما
۹۵		رخداد بارش
۹۶		رخداد بارش سنگین
۹۷		رخداد باد فرین
۹۹		رخداد ماسه و گردوغبار
۱۰۰		رخداد تگرگ سنگین
۱۰۲		رخداد توفان رعد و تندر
۱۰۳		ارزیابی جامع آلاینده‌گی منطقه دو شهرداری تهران
		بخش ششم: عملکرد شهرداری منطقه دو تهران در خصوص روند تغییر اقلیم
۱۰۷		
۱۰۷		افزایش فضاها و سبز و بوستان‌ها
۱۰۹		تأمین منابع آب موردنیاز

پیشگفتار

فرآیند بیابان‌زایی و تخریب اراضی نتیجه عوامل انسانی همچون بهره‌برداری نامناسب از اراضی و عوامل طبیعی از قبیل خشکسالی می‌باشد؛ کشور ایران که به‌طور عمده از شرایط اقلیمی خشک و نیمه‌خشک بهره می‌گیرد، دارای اکوسیستمی ناپایدارتر و شکننده‌تر نسبت به مناطق مرطوب می‌باشد و اهمیت حفاظت از منابع آب‌و خاک در این دو چندان است.

تغییرات اقلیم، همواره در طی قرن‌های مختلف، یکی از خطرات جدی و تهدیدکننده‌ی رفاه و آبادی هر جامعه محسوب می‌شده است. و با توجه به این‌که ایران در یک منطقه خشک تا نیمه‌خشک واقع گردیده و روش‌های نادرست بهره‌برداری از زمین به علت عدم آگاهی مردم منطقه، می‌تواند مسائل و مشکلات اقتصادی و اجتماعی زیادی به وجود آورد. بروز انواع آلودگی‌ها در محیط‌زیست شهرها، باعث شد تا بسیاری از شهرهای بزرگ جهان با مسائل و مشکلات عدیده‌ای روبه‌رو گردند و سلامت انسان‌ها به‌شدت مورد تهدید قرار گیرد.

روند گسترش این آلودگی‌ها، شهرها را به سویی پیش خواهد برد که برای نسل آینده قابل سکونت نخواهد بود و این به معنی ناپایداری شهرها می‌باشد. بدیهی است که استفاده از زمین و فضا، به‌عنوان یک منبع عمومی حیاتی و ثروت همگانی باید تحت برنامه‌ریزی اصولی انجام پذیرد و دستیابی به چنین شهر پایدار و ایدئال، تنها درگرو سازمان‌دهی و نحوه استفاده صحیح و برنامه‌ریزی شده از اراضی شهری است. از دیدگاه توسعه پایدار، زمین و فضا فقط عنصری برای تأمین نیازهای

اقتصادی و کالبدی شهر نیست، بلکه بستر اصلی تمام فعالیت‌های شهروندان و ابزار لازم برای تحقق خواست‌ها و آرزوهای انسانی است. لذا چگونگی استفاده از زمین‌های شهری نقش اساسی در تأمین نیازهای اقتصادی و کالبدی شهر نیست، بلکه بستر اصلی تمام فعالیت‌های شهروندان و ابزار لازم برای تحقق خواست‌ها و آرزوهای انسانی است. بنابراین چگونگی استفاده از زمین‌های شهری نقش اساسی در تأمین نیازهای شهروندان، کیفیت محیط‌زیست، سلامت و آسایش شهرنشینان، زیبایی محیط شهری و در نهایت توسعه پایدار شهری دارد.

تنوع، پیچیدگی و گستردگی عوامل دخیل در ناپایداری اقلیم شهرها، مطالعه‌ی همه‌جانبه‌ای را می‌طلبد که لازمه‌ی آن مشارکت گسترده و برنامه‌ریزی‌شده‌ی همه‌ی صاحب‌نظران و دست‌اندرکاران امور شهری می‌باشد. از سوی دیگر با توجه به اینکه نتیجه مطالعات جمعیت، اقتصاد، طبیعت و... در کاربری‌های زمین انعکاس پیدا کرده و حاصل کار برنامه‌ریزان شهری در واقع نقشه کاربری زمین می‌باشد،

بدون شک موضوع نحوه استفاده از زمین برای فعالیت‌های گوناگون شهری به یکی از موضوعات اساسی اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و زیست‌محیطی جامعه امروزی مبدل گردیده است و چگونگی تعادل بخشیدن کاربری‌ها با اقلیم و پیشگیری از آشفتنگی محیط اجتماعی شهرها، همواره مورد توجه دست‌اندرکاران مدیریت شهری قرار گرفته است. بزرگ‌ترین تأثیر بشری بر اقلیم محلی احتمالاً از استفاده از زمین حاصل شده است. آبیاری، تخریب جنگل‌ها و کشاورزی اصولاً باعث تغییر محیط شود، مثلاً آن‌ها میزان آب ورودی و خروجی از یک مکان خاص را تغییر می‌دهند. آن‌ها همچنین می‌توانند با تأثیرگذاری بر پوشش زمین و تغییر مقدار نور خورشید که جذب می‌شود، بازتابش ناحیه‌ای آن را دستخوش تغییر سازند. و عوامل دیگر از جمله استفاده از زمین، استهلاک ازن و تخریب جنگل‌ها نیز بر اقلیم تأثیرگذار هستند.

بنابراین ضرورت مطالعه ویژگی‌های اکولوژیکی و زیستی در شهر ارتباط آن با کاربری زمین و آینده‌نگری صحیح در چارچوب طرح‌های توسعه شهری نه تنها در زمان حال باعث سامان دادن به فضا می‌شود، بلکه در گسترش، رشد متوازن و توسعه پایدار آتی شهر نیز تأثیر بسزایی دارد، به همین منظور نقش کاربری اراضی

در پایداری و ناپایداری شهری حائز می‌باشد، به‌طوری‌که ارتقاء کیفیت زیستی پایدار، محوری‌ترین رویکرد پایداری در نظام شهرسازی تلقی می‌گردد.

بهبود کیفیت اقلیم در شهرها، مستلزم اقدامات و تدابیر بسیاری است و به پارامترهای متعددی بستگی دارد که در این میان، کاربری زمین یکی از بازیگران اصلی این صحنه می‌باشد. باید توجه کرد که چگونگی استفاده از اراضی شهری فقط موضوعی کالبدی و اداری نیست، بلکه دارای ابعاد و آثار مختلف اقتصادی، اجتماعی، محیطی و فرهنگی نیز هست. بنابراین به مطالعات همه‌جانبه و برنامه‌ریزی آگاهانه و سنجیده احتیاج دارند، در این میان رابطه بین کاربری زمین و اقلیم بسیار مهم می‌باشد، اینکه هر کاربری چه میزان باعث تغییر اقلیم می‌شود، می‌تواند از بروز این رخداد جلوگیری کند.

لذا هدف از این مطالعه بررسی تأثیر کاربری زمین در پایداری اقلیم شهری است؛ بدین منظور رسمیدن نگارنده درصدد است تا چگونگی استفاده از زمین و جایگاه برنامه‌ریزی کاربری زمین را بررسی کند و به مطالعه شرایط مناسب از نظر کاربری زمین بر کاهش اثرات نامطلوب تغییر اقلیم در منطقه دو تهران بپردازد.

البته باید توجه داشت که چون شهر، نظامی کاملاً پیچیده و متنوع می‌باشد، لذا نگرش صرفاً فنی، اقتصادی به مسائل و مشکلات آن صحیح نمی‌باشد. از این رو سعی شده است تا با در نظر گرفتن ملاحظات اقلیم محیطی به موضوع، دیدگاه بااهمیت و کلیدی (کاربری زمین) نیز موردتوجه قرار گیرد.

از آنجایی‌که استان تهران به‌عنوان یکی از قطب‌های مهم اقتصادی، صنعتی کشور محسوب می‌شود. بررسی شناخت تغییرات اقلیمی این استان می‌تواند برنامه‌ریزان را قادر به اجرای برنامه آن‌ها در زمینه‌های مختلف نماید.

تحولات اقلیمی در زمین به‌طور اعم و در حوضه‌ی تهران به‌طور اخص از دو نوع حرکت پویا و واپویا می‌باشد. انسان و به‌طور کلی موجودات سطح کره زمین اعم از زنده و غیرزنده هیچ‌گونه تسلطی بر بروز تحولات دینامیکی و ترمودینامیکی اقلیم نخواهند داشت، اگرچه تأکید بر این نکته نیز کاملاً منطقی است که فعالیت‌های انسان می‌تواند روند بروز این تحولات را در مقیاس‌های کلان، متوسط و خرد

تأثیرگذار باشد؛ اما به هر حال از نظر هویت فیزیکی پایائی و واپایائی قانون حاکم بر ماده است.

با توجه به مباحث فوق کتاب حاضر در نظر دارد کاربری‌های زمین شهری تحت شرایط تغییر اقلیم در منطقه دو تهران را مورد ارزیابی قرار دهد.

ناگفته نماند که با توجه به گستردگی، پیچیدگی، تنوع و تعدد عوامل ناپایدار کننده محیط شهرها نباید انتظار داشت که این کتاب تمامی این مسائل و مشکلات را حل و فصل نماید، بلکه در اینجا سعی شده تا به معرفی کاربری‌هایی که باعث بهبود و پایداری محیط‌زیست شهرها یا برعکس باعث تغییر اقلیم شهرها می‌گردند، پرداخته شود و کاربری‌های مؤثر در این زمینه معرفی گردند.

لازم به ذکر است کتاب حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد و دفاع شده در دانشگاه خوارزمی می‌باشد؛ لذا نویسنده بر خود لازم می‌داند که از حمایت علمی جناب آقای دکتر محمدحسین ناصرزاده به عنوان استاد راهنما و از جناب آقای دکتر ابراهیم فتاحی به عنوان استاد مشاور تشکر و قدردانی نماید، چراکه بدون پشتوانه علمی ایشان این مجموعه به انجام نمی‌رسید.